

ПОЗОРИШТЕ.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Изази свагда о дану сваке представе на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 п. месечно. — Преплата се шаље Корнелу Јовановићу, који се из љубави према позоришту примио да разашље овај лист.

СТАРИ ГЛУМАЦ.

(Наставак.)

„Ко ће ме избавити од те мађије?“ — повикао сам често очајно, па сам разлупао на комаде огледало, пред којим сам кад и кад по читав дан представљао који карактер, али сам вазда гледао у њему само себе самог. Тешила ме је само та мисао, да знам много баш за то, што не знам ништа, и да ћу на скоро знати све, јер сам заборавио, што сам пре знао.

Не само да ми је самоћа задавала те јаде, него ми је и публика умножавала терет, а доприносиле су к томе и моје колеге. Нисам више као пре дочекиван тапшањем. Шта више, имао сам само захвалити својим пређашњим заслугама, што ме нису извиждали.

Залуд су ми очи тражиле оно девојче. Већ од неколико недеља било је обично њено место празно, а нигде нисам могао опазити милостива, сажаљива лица, нигде ни једне сузице, ни уздаха. На све стране подсмех и издајство, на све стране саме силетке. Бодакија постао ми је непријатељем, од како сам пао у немилост публици, а знам, да се у себи радовао, што сам насео. Он ми откаже службу, али како сам био задужен, морао ме је пустити, да играм још два месеца дана.

Госпођа управитељка Елиза срдила се на мене, што јој нисам прихватио изјављену ми љубав, те се опет бацила у наручја своје Ромеју, кога су међу тим пустили из затвора. Цело особље позоришно до последњег слуге заверило се против мене. Само ми је држао страну мали шапач, који је у нашем друштву био увек опозиција. Био је то честит, ваљан човек! Њиме није овлађивала ни страст ни сујета. Неколико чаша вина и неколико добрих пријатеља, — то му је била сва радост. Глумац може међу својим колегама само у шапачу наћи пријатеља. Мени је он био добар, веран пријатељ — нека га бог за

то благослови! Он ми није дошаптавао само моје улоге, него и по који добар савет.

Добро би било, рече ми, да се мало ограничим, да не доручкујем и не вечеравам, па бих тако могао за месец дана исплатити своје дугове, и онда с њиме заједно поћи у једно веће друштво. Послушао сам га, па сам гладовао и учио својски своје улоге. Не би шкодило, да се на то навикне сваки глумац.

Становао сам код неког изображеног ципелара, који је лепо и поштено радио свој занат, и уједно био и црквени старатељ. Ишао је често у позориште, а сваком приликом се показивао као велики добротвор и мецена нашем друштву. Мене је нарочито волео, а кад сам играо каквог знатног јунака, или другу коју честиту карактерну улогу, свагда ме је сутра дан звао на ручак, па ме је онда јако одликовао и хвалио.

Један пут смо, у корист неком нашем колеги, приказивали у преводу неку лошу немачку драму. У том комаду морао сам ја да играм интриганску, зликовачку улогу. Како сам био добре воље, хтео сам публику мало да забавим, па сам играо своју улогу у страшно накарађеној маски и костиму. Претеривао сам у највећој мери, и публика се ужасно грозила од мене. Галерија је псовала, из партера чула се љутња и грдња, а женске нису смеле ни да гледе у мене, тако сам изгледао страшан. „Ха, ха, ха! Тај безбожник! Ко би мислио, да је тај човек за ту улогу, а иначе изгледа солидан и смеран!“ Тако је уздисала публика, која је била мекша срца.

О аплазу није наравно могло бити ни говора, јер приказивачи таквих улога могу хвалити бога, ако само прођу с читавом кожом. Шта се публике тиче чаробна сила уметности! Шта би Бодакија казао, али — махнимо се те будаласте публике.

Сутра дан уђе мој домаћин ципелар важна лица к мени у собу.

„Господине!“ — рече ми он.

„Стојим вам на услузи!“ — одговорих му.

„Стојте ви ђаволу на услузи, а не мени!“

Зачудио сам се тим речима.

„Ја сам богобојазљив човек, који волим честитост и врлину, који уједно служим цркву,“ — рече даље; „а ако би ми можда ко замерио, и рекао, да сам „ципелар“, то га упућујем на немачког песника Ханса Сакса, и одговарам му, да је Јаков Бем, оснивач неке нове вере, такођер био ципелар. Ал' да се не машам далеко: та и честити парох у нашој варошици није ништа друго, него син поштеног чизмара!“

Ту је мало застао, па онда опет настави важним гласом и држањем:

„Ма што сам вас до сад вазда поштовао, ипак јасно увиђам, да вас нисам требао поштовати. Ко се уме тако претварати као ви, ко уме тако природно приказивати на позорници зликовца и хуљу, као ви, тај ни дома не може бити прави, природан, искрен човек. Као богобојазљив човек, који љубим честитост, као црквени старатељ и старешина моје породице, принуђен сам дакле да одкажем становање у моме дому ономе, који није богобојазљив ни честит. С тога се изволите одмах постарати за други стан.“

„Добро, веома добро“, — одговорим му, а хтео сам пући од смеха; „у осталом: не sutor ultra crepidam“.

Потражио сам себи други стан. На брзо напћем на објаву, што је била прикована на некој капији. На објави беше написано: „Овде има једна соба за издавање под кирију“. Некакво несташно ђаче додало је још доле: „Ко је узме, тај је луда!“ Ваче је имало право. Ја сам био та луда! Можда то и није било ђаче, што је надрљало оне речи, него тајанствена рука судбине. Све једно, доста томе, да сам ја био луда, а чухете одмах за што.

Ти крчмарице, нарочито треба да пазиш, јер тебе највише занима моја прича о љубави.

Кућа, у којој сам најмио стан, била је неке удовице, која је некад морала бити лепа, и која је — као што се чинило — држала о себи, да је и сад лепа. Ја сам се слабо бринуо за њу и

за друге ствари, него сам се повлачио у своју собу, па сам гладовао и учио, као и пре.

Једног лепог јутра пробудило ме је појање птица раније но обично. Отворио сам прозор, те сам увлачио у себе свежи ваздух, и гледећи тако на поље, задубио сам се у мисли. Посматрао сам, како јутарњи сунчани зраци нежним сјајем дршћу на лишћу жалосне врбе, као да хоће да јој олакшају жалост и тугу.

Ах, и моја је душа чезнула за каквим благим саучестљивим зрачком. О, кад ме више пута спонадне очајање, па изнемогнем и клонем од борбе; кад се заплачем од тешке туге и јада; кад ми додија метеж и хука светино, те ми клоне глава на хладну постељу: о, где ми је онда рука, да ми утре горке сузе, да ми убрише зној са брижња чела, да ми стишна узрујано срце у грудима?

Осећао сам, да ми је срце празно, па ме је болело јако, што не могу да испуним ту празнину светом љубављу к уметности. Кад сам често осећао, да сам тако усамљен и остављен, само ме је била кадра врло мало да примири нека бескрајња чезња, нека меланхолична слутња. Ни један зрачак радости није ми тад сијао у тим данима моје младости. Нисам уживао никаквих наслада. Машта ми је често стварала чудновате слике и прилике из мојих улога, па ми их је ноћу, кад нисам могао да заспим, износила пред очи. Венуо сам и сушио сам се очевидно, као оно цвет без росе. Шта ли скрива у себи онај облак, што се ено сада прикупља на видокругу? Да ли ће донети бурну кишу или грмљаву, да ли тучу или муње? Или ће се можда родити из њега мила дуга? Љубав! Љубав ће сијнути из њега! — прошануо сам и нехотице.

Под мојим прозорима био је леп перивој. Сад сам тек приметио, да на неколико корачаја од мене нека девојка залива цвеће. Домаћица то не може бити, јер она није ни тако вита, ни тако млада. Па како се дивно сагиба, па како лако скакуће као срна! Само да ми је да јој сагледам лице!

У тај мах осврну се девојче и окрену се лицем к мени, као да је погодила моје мисли, па онда потрча брзо до друге лехе и нестале је међу воћкама.

И ја сам се уклонио с прозора као какво застићено дете.

(Наставиће се)

Ж И С Т И Њ И

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

„Ромео и Јулија“. Трагедија у пет чинова, написао В. Шекспир, с енглеског превео др. Лаза Костић, за српску позорницу удесио А. Хаџић. Приказана у уторак 9. јануара о. г.

I.

Занимати се самим собом, мислити о себи, премишљати о своме животу, представљати себе са својим мислима и потребама, са својим наслладама и страстима, са својом радошћу и жалосћу, осмехом и уздицајем, са својим жељама и тежњама, једном речи са светом својим, беше од старина човеку и смер и цел. У колико се та тежња са околним средствима упоредо развијала, како је човек дошао до потпуног убеђења о позиву свом, и о томе, да је баш он најзанимљивији предмет на свету, у толико је отимала маха у њему жеља, да себе у што потпунијем облику изнесе на видело, било сад с тога, да се заиста увери, какав је, или да се занима самим собом, на сваки начин пак, да се учи нечем. Тако се постепено развијао у човеку укус, тако је, поред потребе о свакидашњим, растао и појам о пријатном и лепоме, док не постаде и то потребом.

На тај је начин постало и на тај се начин развијао уметништво.

Као свуд и свагда, беше и ту почегак најпростији. Човек је гледао, да задовољи себе оним средствима, којима најлакше може располагати, а то је жива реч. Њоме је могао да каже другом, шта бива у њему; њоме је могао дати себи одушке, било сад у радости или у гњеву. Али најпростији начин тај не могаше човека задовољити; он осећаше, да у њему леже силе, које треба само да разбуди, па да им се чисто зачуди и сам. Он пође корак даље; речи, проспе, голе речи претвараху се у ток, у каденцију; глас поче по мало отимати маха над речима, он се претвори у звуке, којима пажљив управљач беше сопствено ухо — реч пређе у певање. То беше голем и одсудан корак у хатар уметништва.

Али човеку не беше доста ни то. Сопствена реч и сопствени глас не задовољаваху га у свакој прилици; он хтеде да чује гласове и звуке и с друге стране, да види, да ли су сличне његовоме гласу, те да их може удесити уз своје речи и своје певање, другим речима, да мало себи олакша. Тако се разви на темељу певања — свирка, у први мах, као подражавање човечијег гласа и звукова околу њега.

Речи (стихови), гласови (певање) и звуци (свирка) јесу први велики одељак уметништва. Али они задовољавају у човеку само једно чуло, задовољавају му само — ухо. При том није могао човек остати, кад му се не задовољава најплеменитије чуло, око. Он хтеде, да и оком ужива, као што већ ужива ухом.

Дан на дан стоје пред човеком дивни производи природе, а у души му је, да се надмеће с њоме. За што да не покуша, да и он створи, бар као сенку, природне предмете, па најзад и самог себе. Имао би забаве, а кад би своју намеру извршио, те створио сличан предмет, и уживања. Тако се развијало сликарство. Но човек не хтеде стати на том ступњу; њему не беше доста, да гледи

само слику, сенку, он хоће да створи својом руком, ако и не организам, а оно бар спољашњи облик. Тако пређе сликарство у вајарство. Дрво, земља, метали, камен, све то мораде човеку служити, да представи природне предмете па и себе самог.

Сенка (слика) и облици (кинови) с побочним огранцима јесу други велики одељак уметништва.

Али и они задовољавају у човеку само једно чуло, задовољавају му — око. Све за то, има човек задовољства за свако чуло, али — засебно. Задовољити њих пак укупно, у један исти мах једним истим предметом, то беше још мета, којој је човек тежио и до које је и дошао. Ко би пак то вештије умео, него жив човек? Та он је у стању говорити, певати, свирати — задовољити дакле ухо; он је у стању заузимати разне положаје, очима, пртама на лицу, главом, рукама, ногама — задовољити дакле око. Он је кадар бити и глас и слика. Тако постаде најпре играње, као жива слика, а за тим глумаштво, као врхунац.

И заиста, глумаштво је тријумф уметништва, јер тежег нема, него представљати живог човека са свима његовим особинама и споредностима, с његовим природним и навикнутим својствима.

Али за што не упливише глумаштво на нас тако, као песничтво и сликарство? За што нам, шта више и не изгледа тако узвишено? За то у главном, што утисци с њега на нас нису трајни, што их не можемо имати и уживати у свако доба, као песму и слику, што нам се престаје о његовим производима помуте, што изветре, а и при моменту посматрања нам нису тако стални и дуготрајни, као што су производи песничтва и сликарства свако за себе. О Герику се само говори, а Оморова Илијада и Рафајлова Мадона стоје и уху и оку на расположењу још и сад.

Можда ће се приметити, да је глумац још и с тога спореднији уметник од сликара или песника, јер им је само тумач. Али кад се помисли, да глумацама из песникових голих речи да створи човека, човека жива и здрава, који говори и ради, који уздише и који се смеје, који ужива и паги, онда нам мудровање удари другом стазом. У гинкосту, у нагласку, у модулацији његова гласа лежи свет човечији од колевке до раке; израз на лицу му је колорит, боја, којом оживљава свој говор и рад, а кретање, пластичне гесте јесу му сениште, које узвишавају и издижу не само боју већ и предмет сам.

Тако нам је дакле глумац приказач и песме и слике, тако нам задовољава оба чула, и око и ухо, и по томе би требао, да је на врхунцу уметништва, као његова есенција. Али то с тога није, што му уметнички производ није постојан и што је, ван позорнице, као и остали људи. Песник и сликар не долазе нам пред очима у сукоб са својим делима, као што долази глумац са својим; лакше нам је свагда оделити песника од песама, сликара од слика, него глумца на улици од глумца на позорници. И песник је човек, и сликар је човек, као и глумац, али у њима не гледимо њих, већ њихова дела, у глумца пак гледимо њега, јер је он сам своје дело. (Наставиће се.)

Издаје управа српског народног позоришта

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

II. ПРЕДСТАВА.

У ПРЕТПЛАТИ 7.

У НОВОМЕ САДУ У ПЕТАК 12. ЈАНУАРА 1879.

ПОСЉЕДЊЕ ЉУБАВНО ПИСМО.

Шаљива игра у 3. чина, написао Викторијен Сарду. С француског.

О С О Б Е:

Проспер Блок	Ружић.
Фан дер Хофен	С. Рајковић.
Клариса, његова жена	М. Рајковићка.
Марта, њена сестра	Л. Хаџићева.
Сузана	С. Максимовићка.
Тирион	Добриновић.
Колумба, његова жена	Ј. Поповићева.
Павле, његов нећак	Рајчевић.
Бусоније	Марковић.
Соланжа	Б. Хаџићева.
Клаудина } у кући фан дер	Љ. Зорићева.
Баптиста } хофеновој	Ћирић.
Хенрик }	Поповић.

Збива се у данашње време у кући фан дер хофеновој и тирионовој.

У уторак 16. јануара: „Париска сиротиња.“ Драма у 5 чинова.

Умољавају се поштовани претплатници, да би први део своје претплате изволели исплатити у трговини браће М. Поповића.

Улазнице могу се добити у писарници позоришној од 9—12 пре подне и од 3—5 сахата после подне, а у вече на каси.

ПОЧЕТАК У 7 А СВРШЕТАК У 10 САХАТА.